

Nr 215.

Av herr **Ingeström**, med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att erhålla ägostyckning och verkställa jordavsöndring i södra och mellersta Sverige.

I proposition den 14 maj 1918, nr 441, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga propositionen bifogade förslag till

1) lag om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom samt

2) lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo.

De sakkunniga, vilka tillkallats för att biträda i justitiedepartementet med beredning av ärende angående provisorisk lagstiftning till stävjande av spekulation i handel med jordbruksegendom ävensom vid utredning av de närliggande frågor, som vid nämnda lagstiftningsarbete kunde uppkomma, hade emellertid utom de två lagförslag, som efter vissa mindre ändringar förelagts riksdagen genom nämnda proposition, även utarbetat ett förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att erhålla ägostyckning och verkställa jordavsöndring i södra och mellersta Sverige. Genom utarbetande av detta sist omnämnda förslag torde hava — såvitt genom provisoriska lagstiftningsåtgärder är möjligt — beaktats synpunkter, som framhållits i riksdagens underdåniga skrivelse den 31 maj 1916 angående åtgärder till hämmande av genom handel med jordegendom uppkommande vanhävd å sådan egendom m. m. ävensom i den av herr Hederstierna m. fl. vid innevarande års riksdag i andra kammaren väckta motionen nr 166. Förslaget, vilket finnes såsom bilaga C fogat vid den kungl. propositionen, har varit remitterat till lantbruksstyrelsen och lantmäteristyrelsen. Ehuru dessa myndigheters, särskilt

lantbruksstyrelsens, yttranden voro gynnsamma, såsom framgår av referat i det vid propositionen fogade utdrag av protokollet i justitiedepartementsärenden den 26 april 1918, blev förslaget icke remitterat till lagrådet. Chefen för justitiedepartementet yttrade i denna del enligt anförda protokoll, att detta förslag i likhet med de sakkunnigas övriga förslag syntes vila på i det stora hela beaktansvärda synpunkter och, även det, avsåge att råda bot på ett missförhållande, på vars avhjälpande 1916 års riksdagsskrivelse toge sikte. Emellertid erinrades, att en utsträckning av de för vissa delar av riket i detta häuseende redan gällande inskränkningarna torde böra ske med ytterlig försiktighet, enär man eljest kunde riskera att motverka det i och för sig berättigade strävandet att underlätta större jordegendoms styckande till mindre brukningsenheter. Härvid vore särskilt att märka, att enligt de sakkunnigas förslag Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle erhålla en så allmän diskretionär prövning rörande de fall, då ägostyckning borde förbjudas, att det syntes tvivelaktigt, om en sådan prövningsrätt borde läggas i en administrativ myndighets hand. Faran för olikheter i rättstillämpningen inom olika län kunde ej heller förbises. En tillfredsställande lösning av de i här ifrågavarande lagförslag berörda spörsmål syntes även i övrigt påkalla en närmare utredning och förutsätta hörande av vissa ännu icke hörda myndigheter inom de olika delarna av landet. Departementschefen vore sålunda icke för närvarande beredd att tillstyrka avlåtande till riksdagen av proposition i det nu omhandlade ämnet.

De av chefen för justitiedepartementet framhållna synpunkterna förtjäna utan tvivel det allra största beaktande och skulle även efter min mening vara avgörande, därest fråga vore om en definitiv lagstiftning i ärendet. Men när nu icke är tal om annat än en provisorisk lagstiftning, avsedd att under en svår krisperiod motverka en för livsmedelsproduktionen och folkförsörjningen skadlig godsslaktning, måste väsentligen andra synpunkter anläggas på frågan. Erinras må ock att förslaget utgör ett viktigt komplement till den föreslagna lagen om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom; verkan av denna lag är till stor del beroende därav att spekulation i jordstyckningsaffärer stävjas.

Granskar man det ifrågavarande förslaget, finner man, att det till den del, som rör ägostyckning, nära ansluter sig till den redan för Värmands län och de norrländska länen gällande lagen om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning. Det tillkommer enligt den sistnämnda lagen Kungl. Maj:ts befallningshavande att vägra tillstånd till ägostyckning; olägenheter härav hava ej försports; att lägga prövningsrätten till annan myndighet, exempelvis ägodelningsrätt, skulle säkerligen ej vara

välbetänkt. Redan nu finnes, vad angår de nämnda länen, möjligheten av en ojämnhet eller skiljaktighet i tillämpningen, men ej heller här-över hava klagomål framkommit.

De agronomiska och jordbruksekonomiska synpunkter, som enligt förslaget skola tillämpas vid upprättande och granskning av styckningsplaner, äro sådana, att de, i huvudsak åtminstone, borde beaktas vid all jorddelning, och kunde de från en provisorisk lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning överflyttas till den egentliga skifteslagstiftningen, vore därmed för dess del mycket vunnet. Ser man på frågan om jordstyckning för egnahemsändamål, är det ju uppenbart, att de nya jordbruken endast skulle vinna på om ägotilldelningen kunnat ske i enlighet med nu berörda synpunkter. Däremot skall ju icke nekas, att den föreslagna anordningen kan så till vida vara hinderlig för egnahemsbildningen, som den kan göra proceduren något omständlig, därest ej väl kvalificerade personer anlitas för styckningsplanens upprättande. Ävenledes må det ju medgivas, att jämväl ur produktionssynpunkt understundom kan vara lämpligt att en egendom styckas, och med hänsyn härtill är det ock som en anordning sådan som den föreslagna icke förefaller mig fullt lämplig för en definitiv lagstiftning. När det gäller det nuvarande krisläget återigen måste övervägande hänsyn tagas till sådana med godsstyckning regelmässigt förenade olägenheter som minskad produktion under de första åren till följd av växtföljdens omläggning samt svårigheten för ägaren av en nybildad egendom att behörigen sköta jordbruket under en tid, då arbetskraften företrädesvis måste användas för uppförande av de oundgängligaste byggnaderna och anläggande av vägar samt möjligen disponibla penningmedel till anskaffande av inventarier och dylikt.

En lag av huvudsakligen det innehåll som den föreslagna synes mig därför nödvändig till förekommande av livsmedelsproduktionens nedgång under krisåren genom godsstyckning.

Beträffande detaljerna i förslaget anser jag även förslaget kunna godkännas, dock med följande ändringar. Enligt 1 § andra stycket skulle vissa fastigheter vara undantagna från tillämpning av lagen, om taxeringsvärdet ej uppgår till femtiotusen kronor. Med hänsyn till förhållandena i en del trakter är denna summa för hög; då ej torde låta sig göra att fastställa skilda belopp för olika län eller efter större eller mindre skogsvärde å egendomarna, torde beloppet lämpligen kunna bestämmas till trettio tusen kronor. Såsom av en reservant i lantmäteristyrelsen antytts, händer understundom att taxeringsvärdet är gemensamt för en av flera jordeboksenheter eller delar därav bestående »egendom». Då sådana enheter eller eventuellt delar av dem kunna var för sig göras

till föremål för ägostyckning, men egendomen i brukningsavseende är en enhet, torde det vara riktigast att i dylika fall låta taxeringsvärdet för egendomen vara avgörande. Slutligen torde böra vidtagas en mindre jämkning i andra stycket av 4 §, så att detta stycke kommer i full överensstämmelse med andra stycket av 3 §.

På grund av vad jag sålunda anfört samt under hänvisning till ovannämnda sakkunnigas betänkande s. 68—78 och s. 94—109 hemställer jag,

att riksdagen ville för sin del antaga följande lagförslag.

Förslag

till

Lag

om inskränkning för viss tid i rätten att erhålla ägostyckning och verkställa jordavsöndring i södra och mellersta Sverige.

1 §.

I Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro och Västmanlands län må ägostyckning å fastighet, som vid närmast föregående allmänna fastighetstaxering upptagits såsom jordbruksfastighet, icke ske ej heller förordnande för lantmätare att verkställa ägostyckning å sådan fastighet meddelas, med mindre tillstånd till ägostyckning lämnats på sätt här nedan sägs.

Denna lag äger icke tillämpning i avseende å fastighet, som utslutande består av skogs- eller hagmark, ej heller å annan såsom jordbruksfastighet taxerad fastighet, där värdet å fastigheten eller, om den taxerats gemensamt med andra fastigheter, å sådan egendom i dess helhet vid sagda taxering uppskattats till lägre belopp än trettiotusen kronor. Vid beräkning av taxeringsvärde må i ty fall avdrag ej göras för värdet av lägenhet, som avsöndrats efter uppskattningen av stamfastigheten.

2 §.

Ansökning om tillstånd till ägostyckning ingives till Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen, samt skall vara åtföljd ej mindre av karta, utvisande huru fastigheten är avsedd att styckas, än även av de handlingar eller intyg sökanden kan akta nödigt förete till utredning om att styckningen instämmer med vad i 3 § stadgas.

3 §.

Ägostyckning må ej så verkställas, att den leder till uppenbart förfång för alstringen av livsmedel inom området för den ostyckade fastigheten. Varje lott skall, så vitt ske kan, erhålla andel i fastighetens särskilda ägoslag efter ty för lottens nyttjande för jordbruk prövas nödigt; och bör lott, varmed enligt styckningsplanen skola följa för jordbruksnäring avsedda åbyggnader, uti inägor tilldelas mark av sådan storlek och beskaffenhet, att icke uppenbart missförhållande kommer att råda mellan samma åbyggnader och inägovidden. Vid ägornas fördelning skall i övrigt iakttagas, att, i den mån omständigheterna medgiva, skiftena varda reguljära och skillnadslinjerna till avhänad bekväma.

Å ort med sammanträngd befolkning eller där eljest inkomst av arbete i hantverk eller vid fabriksrörelse eller därmed jämförlig näring kan påräknas eller mark erfordras för industriell anläggning eller annat dylikt ändamål må dock ägostyckning verkställas annorledes än ovan i denna paragraf sägs.

4 §.

Från fastighet, varå enligt vad i 1 § sägs ägostyckning ej må ske utan särskilt tillstånd, må icke avsöndras inägojord till den omfattning, att fastighetens jordbruk därigenom märkligen försvagas.

Vad sålunda stadgas skall dock ej utgöra hinder för avsöndring å ort med sammanträngd befolkning eller där eljest inkomst av arbete i hantverk eller vid fabriksrörelse eller därmed jämförlig näring kan påräknas eller mark erfordras för industriell anläggning eller annat dylikt ändamål.

5 §.

Innan ansökning om tillstånd till ägostyckning eller om fastställelse å avsöndring, som i 4 § avses, prövas av Konungens befallningshavande,

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 3 saml. 94 häft. (Nr 214—215.) 2

skall yttrande inhämtas av lantmätare så ock av nämnd eller myndighet, som kan antagas äga kännedom om förhållandena, såsom hushållnings-sällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd eller odlingsråd eller odlingsnämnd eller kommunalnämnden eller kronobetjäningen i orten.

Närmare föreskrifter rörande den utredning, som må erfordras för Konungens befallningshavandes prövning i sådant ärende, meddelas av Konungen.

6 §.

Över Konungens befallningshavandes beslut i ärende, varom nu är sagt, må klagan hos Konungen i vederbörande statsdepartement föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

7 §.

I den mån eljest i lag eller författning meddelade bestämmelser om ägostyckning eller jordavsöndring strida mot föreskrifterna i denna lag, skola sagda bestämmelser icke äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och gäller till den 1 januari 1924. Den äger tillämpning jämväl i fall, då ägostyckning eller fastställelse å avsöndring sökts, men ärendet icke slutligen prövats av Konungens befallningshavande före lagens ikraft-trädande, dock att, där ansökning inkommit till Konungens befallningshavande före den 1 februari 1918 eller sedermera innan lagen träder i kraft göres på grund av avhandling, som upprättats före nyssnämnda dag, lagen ej skall tillämpas.

Jag anhåller om remiss till lagutskottet, som torde vidtaga de jämkningar i förslaget, vilka må finnas erforderliga.

Stockholm den 22 maj 1918.

Åke Ingeström.